

در جستجوی آرمان ها

خاطرات دکتر مهدی نواب

جلد اول

از تولد تا پایان دوران سفارت

۱۳۶۲-۱۳۳۶

www.ketab.ir

۱۴۰۰

نواب مطلق محمد مهدی، ۱۳۲۶ - در جستجوی آرمانها - خاطرات مهدی نواب

تهران، کویر ۱۴۰۰

ج: مصور، عکس، نمونه

ج ۱

فیبا

ISBN: ۹۷۸-۹۶۴/-۲۱۴-۳۳۶-۸

ج. ۱. از تولد تا پایان دوران سفارت.

خاطرات محمد مهدی نواب مطلق، سفیر سابق جمهوری اسلامی ایران

نواب مطلق، محمد مهدی، ۱۳۲۶ - -- خاطرات

دیپلمات ها -- ایران - خاطرات

Diplomats -- Iran -- Diaries

ایران. وزارت امور خارجه. اداره چاپ و انتشارات

ایران. وزارت امور خارجه. مرکز مطالعات سیاسی و بین المللی

Iran. Ministry of Foreign Affairs. Institute for Political and International Studies

Iran. Ministry of Foreign Affairs. Printing and Publishing

رده بندی کنگره: DSR ۱۶۷

رده بندی دیویی: ۰۳۰۹۰۱۵۵

شماره کتابشناسی ملی: ۷۴۶۱۸۲

www.ketab.ir

انتشارات کویر

در جستجوی آرمان ها

خاطرات مهدی نواب

جلد اول از تولد تا پایان دوران سفارت

۱۳۶۲-۱۳۲۶

دکتر مهدی نواب

طراح جلد: سعید زاشکانی • امور فنی و صفحه‌آرایی: انتشارات کویر

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: غزال • شمارگان: ۵۰۰ • چاپ اول: ۱۴۰۰

شابک: ISBN: 978-964-214-336-8 • قیمت: ۱۲۰۰۰۰ تومان

نشانی: تهران، کریم‌خان زند، ابتدای قائم‌مقام فراهانی، کوی یکم، شماره ۲۰، ساختمان کویر

کد پستی: ۱۵۸۵۹۱۴۹۱ • تلفن: ۰۸۸۳۰۱۹۹۲ و ۰۸۸۳۴۲۶۹۸ • نمابر: ۸۸۳۴۲۶۹۷

Kavirbook@gmail.com

KavirPublishingCo

Kavir.Pub

تمامی حقوق این اثر محفوظ است. تکثیر یا تولید مجدد آن کلاً و جزئاً،

به هر صورت (چاپ، فتوکپی، صوت، تصویر و انتشار الکترونیکی)

بدون اجازه مکتوب ناشر ممنوع است

فهرست مطالب

مقدمه	۱۷

۱

ایام کودکی، دبیرستان علوی و ورود به فعالیت‌های اجتماعی و سیاسی	۲۳
تولد و نیاکان	۲۳
دوران دبستان	۲۷
دوران دبیرستان	۲۸
مادرم و پدرم، اولین آموزگاران من	۳۱
علامه کرباسچیان و استاد رضا روزبه، مرتیان عشق و ایثار	۳۸
خانواده دبیرستان علوی	۴۱
فعالیت‌های فوق‌برنامه در دبیرستان علوی	۴۳
تأسیس شرکت سهامی به تشویق استاد علامه	۴۵
جلسات کوی قاین	۴۶
دستگیری و محاکمه سران "جمعیت نهضت آزادی ایران"	۴۹
قیام پانزدهم خرداد و حضور در جلسات محاکمه سران جمعیت نهضت آزادی ایران	۵۶
دبیرستان علوی و عدم دخالت در سیاست	۵۸

۲

عزیمت به آلمان، آغاز تحصیلات و فعالیت‌های دانشجویی	۶۵
عزیمت به آلمان	۶۵
آموزش زبان آلمانی	۷۱
دوره کارآموزی	۷۴
کالج هانوفر برای دانشجویان خارجی	۸۲

- ۸۴..... آغاز فعالیت‌های فرهنگی و سیاسی
- ۸۸..... تأسیس "اتحادیه انجمن‌های اسلامی دانشجویان در اروپا"
- ۹۲..... اولین نشست اتحادیه انجمن‌های اسلامی دانشجویان در اروپا (گروه فارسی‌زبان)
- دومین نشست اتحادیه انجمن‌های اسلامی دانشجویان در اروپا (گروه فارسی‌زبان)..... ۹۵
- سومین نشست اتحادیه انجمن‌های اسلامی دانشجویان در اروپا (گروه فارسی‌زبان)..... ۹۶

۳

- دانشگاه فنی هانوفر، اتحادیه انجمن‌های اسلامی دانشجویان در اروپا..... ۹۹
- ۹۹..... آغاز تحصیل در دانشکده فنی دانشگاه هانوفر
- ۱۰۰..... سفر شاه به آلمان
- ۱۰۵..... جایگاه دانشجویان ایرانی در آلمان
- ۱۰۶..... تأسیس "انجمن اسلامی دانشجویان شهر هانوفر"
- چهارمین نشست اتحادیه انجمن‌های اسلامی دانشجویان در اروپا (گروه فارسی‌زبان)..... ۱۱۱
- پنجمین نشست اتحادیه انجمن‌های اسلامی دانشجویان در اروپا (گروه فارسی‌زبان)..... ۱۱۵
- تشکیل کلاس‌های آموزشی در "مرکز اسلامی هامبورگ"..... ۱۱۹
- مطالعات قرآنی دانشجویان..... ۱۲۲
- تشکیل سمینارهای منطقه‌ای..... ۱۲۳
- تشکیل "کمیته فلسطین"..... ۱۲۴
- جایگاه نشست پنجم اتحادیه در فرآیند تلاش‌های دانشجویان مسلمان در اروپا..... ۱۲۴
- هدیه انجمن اسلامی شهر هانوفر به شرکت‌کنندگان در پنجمین نشست اتحادیه..... ۱۲۶
- ارتباط با آیت‌الله خمینی..... ۱۲۶
- تشکیل کمیته بررسی ادامه همکاری با آلمو..... ۱۲۸

تشکیل گروه چهارنفره توسط شهید بهشتی ۱۲۹

۴

نقش دکتر علی شریعتی، تأسیس نهضت آزادی ایران در اروپا ۱۳۱

امتحانات میان دوره‌ای تحصیلات دانشگاهی ۱۳۱

ششمین نشست اتحادیه انجمن‌های اسلامی دانشجویان در اروپا (گروه

فارسی زبان) ۱۳۷

انتشارات کمیته فلسطین ۱۴۷

اقدامات فرهنگی اتحادیه بین نشستهای ششم و هفتم ۱۵۱

نقش دکتر علی شریعتی در تحول فکری جوانان ۱۵۲

تأسیس "نهضت آزادی ایران در اروپا" ۱۵۴

جلسات نهضت آزادی اروپا در شهر استراسبورگ فرانسه ۱۵۶

۵

سفر به ایران، ازدواج و مأموریت‌ها ۱۶۳

سفر به ایران در تابستان ۱۳۴۹، ازدواج و مأموریت‌ها ۱۶۳

سفر به قم و گفت‌وگو در دارالتبلیغ اسلامی ۱۶۸

ملاقات با مرحوم دکتر علی شریعتی ۱۶۹

ملاقات با آقای علامه و استاد روزبه ۱۷۰

هفتمین نشست اتحادیه انجمن‌های اسلامی دانشجویان در اروپا (گروه

فارسی زبان) ۱۷۰

جشن‌های ۲۵۰۰ ساله شاهنشاهی ۱۷۸

سفر شهید دکتر مصطفی چمران به آلمان ۱۸۲

هشتمین نشست اتحادیه انجمن‌های اسلامی دانشجویان در اروپا ۱۸۷

اقدامات اتحادیه بین دو نشست هشتم و نهم ۱۹۱

مقدمه

در گذشته عادت داشتم برخی از رویدادهای زندگی شخصی ام را یادداشت کنم. اما هیچ گاه تصوّر نمی کردم که زمانی، انتشار بعضی از این یادداشت ها موضوعیت یابد. در اواخر سال ۱۳۹۰ حسب اتفاق با سعید اله بداشتی آشنا شدم. او برای بخش تاریخ شفاهی دفتر ادبیات انقلاب اسلامی حوزه هنری فعالیت می کرد و مرا تشویق به مصاحبه راجع به فعالیتهای دوران دانشجویی ام در آلمان به عنوان "تاریخ شفاهی" کرد. چندین جلسه با او مصاحبه داشتم ولی بعد از انتخابات ریاست جمهوری در سال ۱۳۹۲ او به کار دولتی مشغول شد و گفت وگوهای ماقطع شد. مدتی جمع آوری یادداشت هایم را رها کردم ولی سخنان ناروا نسبت به شخصیت های ارزشمندی که وجودشان برانگیزنده رفتارهای اجتماعی و سیاسی من بوده، انعکاس تحریف گونه تاریخی جنبش دانشجویان مسلمان ایرانی خارج از کشور پیش از انقلاب اسلامی و ضرورت اشاره به وقایع دوران مأموریتم به عنوان اولین سفیر جمهوری اسلامی ایران در کشور آلمان غربی، مرا بر آن داشت که یادداشت های پراکنده خود را در حدّ وسع و توانم، جمع آوری و تنظیم کنم و در اختیار علاقه مندان به گوشه هایی از تاریخ ایران زمین قرار دهم.

بنابراین، مطالبی که در این مجلد مورد توجّه قرار گرفته اند، علاوه بر شرح مختصری از خانواده و دوران تحصیلاتم در ایران و آلمان، در سه محور زیر بسط داده شده اند:

- دبیرستان علوی و شخصیت هایی که «مؤسسه فرهنگی علوی» را تأسیس کردند، همواره متهم بوده اند که شاگردان و کارکنان دبیرستان را از مداخله در امور سیاسی بر حذر می داشتند و در صورت تخطی، با آنها برخورد حذفی می کردند. من تلاش کرده ام به عنوان یکی از فارغ التحصیلان دبیرستان علوی، بطلان این اتهام را تشریح نمایم. جناب علامه کرباسچیان، استاد رضا روزبه، استاد گلزاده غفوری و...

شخصیت‌هایی آگاه، متعهد، مؤمن و مصداق عینی عمل صالح و به تمام معنا عاشق و عارف حق بودند و تلاش می‌کردند که تفکر، تعهد، خلاقیت و خردورزی را در دانش‌آموزان خود برانگیزند و آنان را آرمان‌خواه و تلاشگر برای اصلاح امور مردم پرورش دهند. آرمان‌خواهی، دغدغه‌مندی و روحیه تعاون از ویژگی‌های اکثر قریب به اتفاق فارغ‌التحصیلان دبیرستان علوی بوده و هست. جناب علامه و استاد روزبه قصد کردند که "انسان" تربیت کنند و در تحقق این هدف، توفیق یافتند. زندگی اجتماعی، سیاسی و فرهنگی بسیاری از دانش‌آموزانی که اساتیدی همچون علامه، روزبه، گلزاده غفوری، علیرضایی و... را شخصاً تجربه نموده و با آنها در فضای علوی زندگی و تنفس کردند از سبک و سیاق و رفتار عملی آن بزرگواران، رنگ گرفته است.

- در اغلب مجالس و محافلی که راجع به مبارزات دانشجویان ایرانی خارج از کشور علیه رژیم پهلوی صحبت می‌شود، ذهنیت عمومی گویندگان و شنوندگان متوجه «کنفدراسیون دانشجویان ایرانی خارج از کشور» می‌شود. با توجه به این ذهنیت نادرست، لازم دانستم به اختصار تاریخچه چگونگی تشکیل، تکوین و عملکرد «اتحادیه انجمن‌های اسلامی دانشجویان در اروپا» را تدوین کنم به‌ویژه آنکه غفلت از این مهم، به تدریج موجب می‌شود که مدعیان جدیدی در ارتباط با تأسیس و عملکرد اتحادیه انجمن‌های اسلامی دانشجویان در اروپا ظهور یابند یا آفریده شوند که نه تنها قبل از انقلاب اسلامی در ایران هیچ‌گونه نقش و فعالیت در تأسیس و فعالیت‌های چشمگیر اتحادیه نداشتند بلکه پس از انقلاب در اضمحلال و متلاشی شدن آن تشکیلات، بی‌تأثیر نبودند. کنفدراسیون دانشجویان ایرانی خارج از کشور، یک تشکیلات مادر و دربرگیرنده انجمن‌های دانشجویان ایرانی در شهرها و کشورهای خارجی بود. این انجمن‌ها، ابتدا به منظور حل و فصل مشکلات و موضوعات صنفی دانشجویان ایرانی در شهرهای مختلف تأسیس شدند و به تدریج دامنه فعالیت آنها به افشای رژیم دیکتاتوری پهلوی نیز توسعه یافت. انجمن‌های دانشجویان ایرانی در شهرهای مختلف و در نتیجه کنفدراسیون دانشجویان ایرانی، خیلی زود محل درگیری و یارگیری جناح‌های سیاسی مختلف و عمدتاً مارکیست‌ها و مائوئیست‌ها در نحله‌های گوناگون شد. فعالیت‌های کنفدراسیون از اوایل دهه پنجاه شمسی به تدریج رو به افول گذاشت و هرچه به انقلاب اسلامی در ایران نزدیک‌تر می‌شدیم، فعالیت‌های

کنفدراسیون دانشجویان ایرانی کم‌رنگ‌تر می‌شد به گونه‌ای که از حدود یک‌ونیم سال قبل از انقلاب، کنفدراسیون عملاً از صحنه فعالیت‌های دانشجویان ایرانی علیه رژیم شاه غایب شده بود و با همان سرعتی که کنفدراسیون دانشجویان ایرانی راه افول و سقوط را طی می‌کرد، اتحادیه انجمن‌های اسلامی دانشجویان در اروپا، آمریکا و کانادا مسیر شکوفائی و گسترش رابطه با مردم مبارز و به‌پاخاسته ایران را می‌پیمود.

اتحادیه انجمن‌های اسلامی دانشجویان در اروپا در سال ۱۳۴۴ تأسیس گردید و روزبه‌روز بر دامنه فعالیت‌های آن افزوده شد و پس از ادغام با انجمن‌های اسلامی دانشجویان در آمریکا و پیوند با انجمن‌های اسلامی دانشجویان در شبه‌قاره هند و ارتباط پیوسته و تنگاتنگ با آیت‌الله خمینی و روحانیون مبارز در نجف و ایران، در سال‌های قبل از انقلاب، عملاً صحنه‌گردان جنبش دانشجویی در خارج از کشور بود. تظاهرات خیابانی، برگزاری تحصن‌ها و اعتصاب غذاهای متعدد در پایتخت‌های کشورهای اروپایی و شهرهای بزرگ آمریکا به موازات گسترش جنبش اسلامی مردم ایران به رهبری آیت‌الله خمینی در سال‌های ۱۳۵۶ و ۱۳۵۷ توسط اتحادیه انجمن‌های اسلامی دانشجویان در اروپا، آمریکا و کانادا قریب به اتفاق دانشجویان ایرانی خارج از کشور را به همسوئی با جنبش مردمی ایران جذب کرده بود. در این دوران، عملاً نام و نشانی از کنفدراسیون دانشجویان ایرانی وجود نداشت. من به عنوان یک عضو از خانواده اتحادیه انجمن‌های اسلامی دانشجویان در اروپا که در فعالیت‌های آن اتحادیه دخیل بودم، بر خود واجب دانستم که برای ثبت فعالیت‌های دانشجویان دلباخته به تحقق عدل امام علی^ع در تاریخ معاصر ایران، یادداشت‌های متفرقه خود را به گونه‌ای که درپیش روی خواننده است، تنظیم کنم. در این ارتباط لازم می‌دانم از تلاش‌های برادر و دوست گرمی‌ام، جناب مهندس مجتبی باقرزاد که در جمع‌آوری و انتشار اسناد اتحادیه انجمن‌های اسلامی دانشجویان زحمات فراوانی را تقبل کرده‌اند، تقدیر و تشکر نمایم. من در تدوین تاریخچه اتحادیه از کتاب‌های ایشان بهره وافر برده‌ام.

- دوران مأموریت من به عنوان اولین سفیر جمهوری اسلامی ایران در آلمان غربی از ویژگی‌های خاصی برخوردار بود. اشغال سفارت آمریکا در ایران و متعاقب آن، آغاز جنگ تحمیلی و تحریم‌های اقتصادی کشور، شرایط سختی را به وجود آورده بود. رابطه سیاسی ایران با اکثر کشورهای غربی، قطع و یا به حداقل سطح دیپلماتیک

رسیده بود. پرواز اکثر شرکت‌های هواپیمایی خارجی به تهران قطع شده بود و شرکت هواپیمایی ایران (ایران‌ایر) پروازهای معدودی فقط به شهر فرانکفورت داشت. ایرانیانی که به دلائل سیاسی، اقتصادی و یا تجاری، قصد سفر به خارج از کشور را داشتند باید از طریق فرانکفورت پرواز می‌کردند. همه، تازه‌کار بودند و رتق و فتق امور مربوط به آنها که از مسیر فرانکفورت به سراسر اروپا در تردد بودند بسیار مشکل‌آفرین بود به‌ویژه آنکه اکثر افرادی که در این روزها در شمار نو اندیشان، اعتدال‌گرایان و اصلاح‌طلبان تلقی می‌شوند در آن دوران، به شیوه‌هایی بسیار خشن و عاری از منطق عمل می‌کردند و بدین سبب، مشکلات فراوانی را برای دستگاه‌های اجرایی و دیپلماتیک کشور به وجود آورده بودند. تا پیش از انقلاب اسلامی، سفارت ایران در بُن، در حدود شصت کارمند داشت و زمانی که من سفارت را تحویل گرفتم نزدیک به چهل نفر از آنان سفارت را ترک کرده بودند و در نتیجه من در کل دوران مأموریتم، وظایف و امور سفارت را که در مقایسه با پیش از انقلاب به چندین برابر افزایش یافته بود، با حدود ۲۳ نفر که برخی از آنان هم‌زمان با حضور من در نمایندگی جمهوری اسلامی ایران در بُن، فعالیت خود را در سفارت آغاز کرده بودند، مدیریت کردم. من در دوران مأموریتم هنوز در فضای آرمان‌خواهی و پایبندی‌های اعتقادی قبل از انقلاب تنفس می‌کردم و به همین لحاظ از اقامت در رزیدانس (خانه سفیر) خودداری و آن را به همراه کارکنان و خدمه‌اش به آسایشگاه مجروحان جنگی تبدیل کردم و در حومه شهر بُن برای اقامت خود و خانواده‌ام یک منزل کوچک و ساده اجاره نمودم. از رؤسای وقت بنیاد شهید نیز خواستم که مجروحان جنگ تحمیلی را که به معالجه آنها در ایران امیدی نبود به آلمان اعزام کنند تا در رزیدانس مستقر شوند و با کمک جراحان و پزشکان حاذق، تحت عمل‌های جراحی قرار گیرند. رزیدانس سفیر که بعدها «خانه ایران» نام گرفت، طی مدت مأموریت چهارساله من پذیرای بیش از ۶۰۰ نفر از مجروحان جنگ تحمیلی شد که در آلمان تحت معالجه قرار گرفتند و به ایران بازگشتند. خانه ایران در حاشیه رودخانه راین^۱ قرار داشت و همان مکانی بود که بخش‌هایی از فیلم *از کرخه تا راین* در آنجا فیلم‌برداری شده است.

^۱ Rhine